

האם אנחנו מוכנים למשיח? גליון מספר 28

שאל נא את הכהנים תורה

א. כל כך שמחתי ללכת לבית המקדש לראות אהרן הכהן עובד העבודה (וגם לראות האילנות שגדלים זהב-יומא לט:), שכחתי שנגעתי באוכל טמא חוץ לבית המקדש, ונטמאו הידים שלי, ונגעתי בקרבן האם נטמא? (ע' רמב"ם שאר אה"ט פ"ח ה"ו וחז"א ידים ז, ג)

ב. עברתי תחת אילן אחד שחציו בבית הקברות וחציו חוץ האם נטמאתי? (ע' אהלות פ"ח מ"ב)
 ג. עשיתי בדיקת דם לפני שלשה ימים, ויש שם קצת גלד, טבלתי ונגעתי בטהרות האם נטמאו? (ע' נדה סז)
 ד. בתחתית המקוה חיברו נסרים שהיו עשויים לשבת עליהם, האם מותר לי לעמוד עליהם כשאני טובל (מכיון שאסור לעמוד על דבר המקבל טומאה כשטובלים) (ע' כלים פ"כ מ"ה ויר"ד קצ"ח סל"א)
 ה. הבאתי מעשר שני לאכול בירושלים, ומשה הקטנצ'יק נגע בו בלי ליטול ידים, מה עלי לעשות? (ע' מע"ש פ"ג מ"ט)

הלכתא למשיחא

בואו ונמשיך עם הלכות ספיקות (ע' כ"ז בטהרות פ"ד מ"א-ד). כלל נוסף הוא שגם ברשות היחיד הטומאה או הטהרה שניהם צריכים להיות להם מקום (כן הוא דעת הגר"א, וע' חז"א טהרות ד, א דכן מוכרע). ולכן אם שרץ צף במים ואתה טבלת במים ואינך בטוח אם נגעת בשרץ או לא אתה טהור כי באופן כזה אין מקומו קבוע.

לדעת הרמב"ם דין זה הוא רק בטומאת שרץ ואילו לדעת התוס' (נזיר סד) שרץ לאו דוקא אלא ה"ה בכל טומאת מגע ואפילו טומאת מת (ונחלקו בזה בירוש' נזיר רבי ובר פיקא).

אם דבר טומאה או דבר טהרה נזרקו ואתה מסופק אם נגעו זה בזה, זה טהור (אפילו לדעת הרמב"ם). אם אדם גורר דבר טמא ולא בטוח אם בעת הגרירה אם נגע בשטריימל, זה נקרא יש לו מקום וטמא מספק (ברשות היחיד), כי אדם וכל מה שהוא מחזיק נקרא יש לו מקום, אולם אם חתול הולך עם מפתחות שהם אב הטומאה ואתה לא בטוח אם המפתחות נגעו בך, אתה טהור אפילו ברשות היחיד (כי זה נקרא אין לטומאה מקום).

כל הלכות אלו נוגעות לטומאת מגע, אולם בטומאת אהל (כגון טומאה עף ואתה לא בטוח אם עף עליך), בזה אין דין שצריך שיהיה לו מקום, לכן ברשות היחיד, טמא מספק, כי אדם יש בו דעת לישאל, אבל הכלים הם טהורים כי אין בהם דעת לישאל.

אם אדם זרק כיכר לחם, ויש ספק אם נגע בטומאה, לפי הגר"א נחשב יש בו דעת לישאל, כי הגורם של הספק הגיעה דרך אדם, לכן אם אתה עומד בחצר האחורית שלך (רשות היחיד), ומטוס הנושא מת טס מעליך, ואתה מסופק אם המת האהיל עליך ועל הכיסאות שלך, גם אם המטוס נמצא על טייס אוטומטי (או מזל"ט), מכיוון שהוא "נזרק" באוויר בגלל אדם, זה נקרא יש בו דעת לישאל, והוא טמא מספק. אמנם לדעת הר"ש והרא"ש (טהרות פ"ד מ"א) מה שאדם זורק חשוב אין בו דעת לישאל, לכן הכיסאות טהורים, אבל אתה טמא, (אמנם הר"ש במשנה ט' כתב כדעת הגר"א).

כל זה רק אם אתה יודע בוודאות (המטוס טס נמוך מאוד) שהמטוס עבר מעל רשות היחיד (השכונה שלך), ויש לך ספק אם זה האהיל מעליך, אבל אם אתה לא בטוח אם הוא נכנס בשכונה שלך (מרה"ר לרה"י), אז אתה טהור, (טהרות פ"ו מ"ג וה').

כל הלכות אלו שלמדנו, שאם יש לך ספק טומאה ברשות היחיד, ויש בו דעת לישאל זה טמא מספק, הוא על ידי טומאות שהם מן התורה, אולם אם הטומאה היא מדרבנן, אז תלוי בסוג הטומאה, אם זה אב הטומאה (אתה לא בטוח אם גוי נגע או הרים משהו), אז חשוב כודאי טמא, ואם זה תרומה, הוא נשרף מיד. אם זה אב הטומאה שחז"ל גזרו בגלל ספק, (אתה לא בטוח אם נגעת או הזזת, עפר מחוץ לארץ, או בגדי עם הארץ), אז זה ספק, ואין לשרוף תרומה. אבל אם הטומאה היא ולד הטומאה, (לא שטפת ידיים, ואתה לא בטוח אם נגעת בתרומה, הלכת לישאל ואתה לא בטוח אם הראש שלך היה במים, אתה לא בטוח אם משקים טמאים נגעו באוכל) אפילו ברשות היחיד זה טהור.

תשובות לשאלות גליון שעבר

שאלה: לקחתי עץ ואמרתי הרי זה קודש למזבח. העץ מעולם לא היה מוכשר לקבל טומאה, וטמא נגע בעץ והעץ נגע בתרומה. יש לי שלושה שאלות, א. האם העץ מקבל טומאה ע"י שאמרתי שזה קודש? ב. האם זה צריך הכשר? ג. האם מטמא העץ משהו אחר? (ע"י פסחים כ. חולין לו. מנחות קב. ותוס' שם קא. ומנ"ח מצוה קמח וכתבי הגר"י זבחים לד)

תשובה: עץ אינו מקבל טומאה, אולם יש דין בשם חיבת הקודש שפירושו א. אפילו משהו שאינו אוכל כמו עצים ולבונה, בקדשים חשוב כמו אוכל ומקבלים טומאה. ב. אפילו אוכל שלא נכשר מקבל טומאה. בראשונים נחלקו אם דין זה הוא דאורייתא או דרבנן. רש"י (מנחות קא) סובר שעץ אינו מקבל טומאה כלל עד שהוא נחתך לחתיכות המתאימות עבור המערכה, ואז הוא מקבל טומאה מדרבנן, ולפי תוס' מיד שאתה מקדיש אותו, מקבל טומאה מדרבנן, וכשאתה קוצץ אותו

עם גרזן שהוא כלי שרת, מקבל טומאה מן התורה. העץ לא צריך הכשר כדי לקבל טומאה, ולדעת הגר"ח (מובא בכתבי הגר"ז זבחים לד) והחז"א (זבחים ט, ה) הוא מן התורה, ולפי המנחת חינוך הוא זקוק להכשר מן התורה, אך מדרבנן אינו זקוק. לדעת הרמב"ם מהות הטומאה של עצים הוא שנפסל משימוש ע"ג המזבח, אבל אינו טמא לטמא דבר אחר (כ"כ החז"א שם אות ו'), אבל דעת התוס' (פסחים טו, וכו') שהוא גם כן מטמא אוכל אחר מדרבנן, ולפי כמה שיטות בגמרא יש ספק אם מטמא מן התורה, ויש עוד שיטות שמטמא אפילו מן התורה.

ב. זה אחרי שבועות, והגיע הזמן להביא ביכורים! הענבים כל כך גדולים, שענב אחד מייצר 30 סאה יין, וצריך להעבירו בעגלה (כתובות קיא:). הייתי כל כך מלא הכרת הטוב, החלטתי שאני הולך להוסיף את מה שכבר הנחתי בצד, אז מילאתי את הסל המלאה בענבים, וקישטתי אותה בעוד ענבים ותאנים בצד. האם לענבים הנוספים ולקישוטים יש דין של ביכורים, שיש לאכול אותו בטהרה ורק על ידי כהן? (ע' ביכורים פ"ג מ"ט ו')

תשובה: לדעת המלאכת שלמה גם תוספת בכורים וגם עיטור בכורים נאכלין רק על ידי כהן בטהרה, ולדעת המשנה ראשונה לא צריך כהן אלא צריך להיות בטהרה. הדרך אמונה (פ"ב ביכורים ה"ח) כתב שההלכה היא כמו המלאכת שלמה.

ג. הגוים החזירו כל היהודים (אפילו אלו שהתבוללו-מלב"ם) לירושלים בקרונות (ישעיה סו, כ), אחרי שהגיעו החנתי את הקרונות, ושמת לי לב שיש בוץ של חוץ לארץ תקוע בצמיגים, האם אני טמא? (ע' אהלות פ"ב מ"ג ובכורות כב')

תשובה: חז"ל גזרו על גוש עפר הבא מחו"ל (כ"כ הר"ש פ"ג מ"ו, והחז"א אהלות כג, יד מצדד שא"צ גוש, וגם עפר מטמא) לארץ ישראל, שזה מטמא במגע ובמשא. זה צריך להיות גוש אחד בגודל של חותם המרצופים שהוא חותם ששימש לאיטום שקיות משלוח גדול. גוש העפר לא צריך להיות ממקום אחד, אלא כל זמן שהעפר הפך לגוש אחד בחוץ לארץ, אם יש לו שיעור, זה טמא, (כ"כ החז"א שם כג, טו דלא כמשנה למלך בדעת הרמב"ם שצריך שיהא נעקר כגוש אחד). במקרה של בוץ על הצמיגים, אם יש את שיעור הבוץ שהוצמד בחוץ לארץ ואתה מעביר את העגלה (בכח ראשון), אתה טמא במשא. אבל אם הבוץ נמצא בסדקי הצמיג, יתכן שהוא בטל לצמיג, ואין לו טומאה, (ע' חז"א שם ד"ה והא דנחלקו בשם התוספתא שעפר שטחין בו גוין ותנור טהור מפני שבטל).

ד. כלי שנועד להישען רק על חלקו (משענת רגל), האם זה נקרא מיוחד למדרס, ואם טמא עומד או יושב עליו, הוא הופך לטמא מדרס? (ע' חז"א כלים ל' כג' ומקד"ד ס' נ"ב ד"ה יש לחקור)

תשובה: כן. יש הרבה משניות שדנות בטומאת מדרס כאשר רק חלק מהגוף נשען עליו (ע' פכ"ו מ"ה עור הלב).

ה. משה הקטנצ'יק הוא טבול יום, הוא אכל תרד ולא מצא חן בעיניו, הוא ירק אותו על חולצתו ואז ניקה אותו, האם החולצה שלו טמא? (ע' טב"י פ"ג מ"ו)

תשובה: הרוק נחשב למשקה כמו מים ומקבל טומאה¹. אז אם הוא נגע בתרד שנפל על חולצתו בידיו מבלי לרחוץ אותן קודם, אז סתם ידים שלו מטמאין את הרוק שמעורב באוכל, והרוק מטמא את החולצה שלו, אבל אם הוא ניקה אותה עם טישו בלי לגעת בה זה טהור.

אם משה הכניס את אצבעו לתוך בפיו בעת שהוא אוכל, יש מחלוקת באיזה שלב זה כבר לא נחשב חלק מהגוף ונחשב כמשקה, לדעת רש"י (עירובין צט) בתוך הפה אינו חשוב משקה, לדעת הרמב"ם (פס"ו טומאת אוכלין ה"ז) והר"ש (שם) וכלים פ"ח מ"ו), אם העביר את אוכל בפיו לצד אחר, או מצץ את האוכל הרי החשיב את הרוק ונידון כמו שכבר אינו חלק מהגוף ונחשב כמשקה. כל זה באדם טהור, אבל אדם טמא הרוק נחשב כאילו אינו חלק מהגוף ומטמא, אמנם טבול יום אין לו דין טמא לענין זה?²

¹ דעת הר"ש דרוק אינו צריך להחשיבו כדי לקבל טומאה, כמבואר במש"כ כלים פ"א מ"ג דצינורא דע"ה טמא לפי שנגעה בשפתיו, ורק לענין הכשר צריך להחשיבו כמים (והא דקתני במתניי מכשירין פ"ו מ"ה דבין לדעת ובין שלא לדעת מכשיר קאי רק אמ"ר כמשי"כ הגר"א, ועי' חז"א מכשירין ז, ב). והא דכתב שנפל מפיו שלא לדעת הוא משום דאי מדעת היה מכשיר. ודעת הרמב"ם והגר"א (ריש מכשירין) דגם לענין קבלת טומאה צריך שיהא נתלש לרצון, ולכן אפי' אם האוכל הוכשר ונפל מפיו ונגע ברוק אינו טמא, אבל אם זרק מפיו בכוונה נחשב הרוק ומקבל טומאה. (ולכאורה לדעת הגר"א דר' יוסי בכלים פ"ח מ"י ס"ל דאפי' לא היפך טמא, [ע' חז"א כלים י, ט] צ"ל דס"ל דכיון שאוכל נחשב נתלש לרצון, ומתניי דטבול יום דלא כר' יוסי) כ"ז ביאר לי אחי הגאון ר' אליעזר שליט"א.

² כ"ז לשיטת הר"ש ותוסי בעירובין ושאר מקומות, אמנם הרמב"ם ס"ל דידים אינו מטמא משקים לטמא כלים, ועוד ס"ל (בהקדמה למסכת ידים) דדוקא ידים שטמאות ודאי מטמא חולין, אבל סתם ידים מטמא רק תרומה, ושיטת ר"ת בעירובין שם דרוק מכשיר אבל אינו מקב"ט, ושיטת רש"י פסחים יז: דמשקים מקב"ט רק ברביעית. ורש"י בעירובין פ"י דמייירי בתרומה, והמפרשים עמדו בזה. וכל מש"כ הוא אם נקוט דהלכה כר' יוסי בכלים פ"ח מ"י.